

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 3, 2006-2007

КАК СЪВРЕМЕННАТА АСТРОЛОГИЯ ПРИСЪСТВА В ЧОВЕШКОТО ЕЖЕДНЕВИЕ?

ЕМИЛИЯ БРАТАНОВА

Курсова работа по дисциплината "Социология на културата"

Ръководител: ст. ас. Мила Минева

През последното столетие хората стават свидетели на все по-бързо и многопластово динамизиране на живота във всички социални сфери. Този феномен е очевиден не само за учените от научните среди, а и за всеки човек. Никога досега ценностите не са се променяли в рамките на толкова кратки периоди от време и това, което е било нормално вчера, да не е нормално днес. Друг е въпросът, че нормите стават релативни и е трудно да се каже кое е правилно и кое не. Този нов светоглед се появява в края на XIX в. и ние и до днес наблюдаваме неговото развитие и комплициране. Социолозите наричат това явление модернизъм, а някои учени в сферата на социалните науки твърдят, че днес сме свидетели и на постмодернизъм, който се характеризира с краен индивидуализъм, субективизъм и дестандартизация. Независимо дали приемем тезата за съществуването на един втори етап на модернизма, неопровержимо остава твърдението, че сме част от един сложен, рационализиран и диференциран свят, в който търсенето на собствена идентичност и намирането на културни ориентири стават проблемни. В един такъв етап от развитието на човечеството астрологията преживява нов разцвет, като предлага начини за намиране на собствен път в един свят, в който смяната на културни модели е крайно ускорена.

Съвременната астрология е най-разпространена под формата на зодиакални хороскопи в средствата за масово осведомяване – вестници, списания, радио програми, телевизионни предавания. В този смисъл астрологията, която е обект на анализ, може да бъде определена като поп или масова астрология. В този й вид ние ежедневно я срещаме – търсим я целенасочено или се опитваме безуспешно да я избегнем. Въпреки нашето отношение към правотата на хороскопите, няма съмнение, че те са неотменна част от нашето всекидневие. Всички знаем за зодиакалните си знаци, а някои твърдят, че не се интересуват от тях, с което потвърждават тезата, че са информирани. Тази обща заинтересованост говори, че има по-дълбоки причини, които карат хората да се обръщат към хороскопи – а именно, те предлагат ценностна ориентация в

сложното и динамично ежедневие. Като част от всяка култура, разбираана като система от ценности и визии за живота и света, зодиите присъстват в живота на всеки един от нас по различен, социално обусловен начин. Причините за масовото разпространение на поп астрологията се коренят в социалните ѝ функции – да дава възможност за проява на индивидуалната свободна воля в контекста на универсални предписания. Тази форма е успешно уловена от групите, които финансират правенето на хороскопи, и е доведена до висока степен на комерсиализация, като в резултат от всички тези социални взаимовръзки и сблъсък на интереси, днес наблюдаваме последствията от произведените вторични социални реалности. В този смисъл можем да разглеждаме хороскопите като инструмент за символна манипулация от страна на власт имащите, т.е. хороскопите като притежаващи социално репродуктивна функция.

Астрологията е позната още от древни времена, когато са съществували жреци, притежаващи свръхестествено знание. От днешна гледна точка можем да намерим корените на астрологията преди повече от две хилядолетия, но тогава не е имало обособени социални сфери, т.е. жреците не са знаели, че практикуват астрология, астрономия, по-късно и медицина, навигация, прогностика и други дейности, които с течение на времето са се превърнали в отделни сегменти на обществото. Следователно за астрология може да се говори едва след като отделна съвкупност от заинтересовани лица се почувстват изключени от социално престижните общности и се осъзнаят като група, която трябва да приложи целенасочени методи, за да се наложи като значима. Един такъв момент се явява Средновековието, когато религията отхвърля всякакво знание, което не е канонично. Но дори и тогава, въпреки че астролозите са преследвани от Църквата, те не са изключени от научните среди, т.е. все още дейността им не е била отхвърлена като паранаучна и те са се радвали на успехи и приемане от страна на обществото¹. След периода на разцвет през Ренесанса следва упадък, дължащ се на навлезлия през Просвещението критерий за научност, според който всички дейности, които не се ръководят от научния метод, не генерират научно знание. Астрологията не спада към позитивните

---

¹ Руският учен П. Гайденок изказва тезата, че през Средновековието астрологията е имала свързваща функция между математиката и физиката – между небесния и земния свят. Според

науки, в които всеки резултат е получен на базата на рационални изчисления, закони и постулати. Тя все още се ползва от методи, които имат хилядолетна история и които не отговарят на критериите за научна истинност. В този смисъл тя е ирационална и това ѝ отрежда непривилегировано място в обществото. Оттогава в астрологията съществува стремежът да докаже своята научност, което ще ѝ придаде символен статус и ще възвърне благоприятното ѝ социално положение.

Появата на масовата култура в началото на ХХ в. радикално променя мястото на астрологията в общественото съзнание². Това бележи началото на съвременната астрология, която по-късно се развива като професионална и като поп астрология. Разпознаването на вестникарската астрология произхожда от средите на професионалните астролози, които искат да се отграничат от комерсиализираната астрология, която е твърде опростена от тяхна гледна точка и създава погрешни впечатления за “истинската” астрология.

Историческият преглед на социалната позиция на астрологията ни е важен за изграждането на представата за ролята ѝ в съвременното общество. Той също така служи за изходна точка на анализа на борбите между различните социални полета, както и на тези в самото астрологическо поле. Днес няма съмнение, че астрологията присъства трайно в ежедневно то ни съществуване, популярността ѝ нараства³ и това нарастване си има своите социални измерения. В търсенето на социалните предпоставки за масовото налагане на хороскопите можем да приложим теорията за полетата на френския социолог Пиер Бурдийо.

Модерното общество предполага наличието на автономизирани социални области, наречени полета, които са в постоянно взаимодействие и борба за налагане на собствените интереси. Това е игра за себеутвърждаване и получаване на обществена значимост чрез “символна манипулация на поведението в частния живот”⁴. Астрологията също се явява едно от тези

него това обяснява защо астролози са преподаватели по математика и астрономия в европейските университети през този период. История на астрологията. www.astrohoroscope.com

² “На 24 август 1930 г. вестник “Сънди Експрес” отпечатва хороскопа на Маргарет, новородената дъщеря на графа на Йорк. Статията е последвана от лавина от писма, в които читателите молят автора Ричард Нейлор за цяла серия материали на астрологични теми.” Това е началото на неотменното присъствие на хороскопите в популярната преса. История на астрологията. www.astrohoroscope.com

³ Според изследване на Gallup, проведено в САЩ през 2005 г., трима от всеки четирима американци вярват в паранормалното, в което се включва и астрологията. www.gallup.com

⁴ П. Бурдийо Разтваряне на религиозното, в *Казани неща*, стр. 101-106, София, 1993

полета, които предлагат предписания за добър живот на хората. Тя се намира в постоянна надпревара с религията, психологията, социологията, медицината и всички полета, които се занимават с обясняването на света, както и с премахването на човешките проблеми на различни нива. Полетата са резултат от диференцирането на труда и новите рационални възгледи за света в модерното общество и се стремят умело да се ползват от произтичащите от новия светоглед последствия.

Съвременното общество се характеризира с висока степен на индивидуализация и личностно затваряне в себе си. В контекста на Емил Дюркейм това е общество, в което има органична солидарност – връзките между индивидите не са лични, а вещни. Все пак е прекалено да се твърди, че всички междуличностни отношения са силно рационализирани. Съществува кръг, в който индивидът поддържа лични връзки, и той се ограничава до близките и семейството (“значимият друг” при Хърбърт Мийд). Въпреки това колективното цяло вече не съществува и старите обяснителни схеми не са валидни в модерността. Високата степен на индивидуализъм, заедно със заинтересоваността към ближния, определят необходимостта от нов тип обяснение на света, един от които се предлага от масовата астрология. Този факт е известен на материално ангажираните групи в астрологическото поле и те го използват като източник на финансови и статусни облаги.

Друг фактор, който влияе върху засиленото внимание към астрологията, може да се открие в исторически обусловеното място на астрологията днес. Тя е отделна сфера, която не е част от религията, нито представлява част от научното знание. И в момент, когато се забелязва тенденция научният критерий за обективност да не е най-висш и все повече да се налага схващането за равнопоставеност на различните видове знание, но и когато религията не може да възвърне своето върховенство по начина, по който го е имала в миналото, астрологията печели от междинното си положение. В материалния и рационализиран свят тя задава път за себепознание и действие с материални средства (средствата за масово осведомяване), които имат пряко отношение към личния, духовен мироглед на всеки човек. В този смисъл тя е връзка между материалното и духовното, като ги съчетава в социално обусловена пропорция. Заобиколен от все по-бързо сменящи се места, хора и ценности, съвременният

човек се нуждае от “пътеводител” и го намира в хороскопите, които чете, слуша или гледа всеки ден.

Все пак престижът, с който все още се ползва научното знание, е достатъчна предпоставка за търсене на общи черти с науката от страна на астролозите. В опит да докажат, че астрологията не е псевдонаука, те привеждат всякакви доказателства, които да убедят научната общност в правотата на твърдението си и които дори много често изкуствено подменят същността на астрологията, като я представят за силно математизирана наука⁵. От друга страна, учените не спират да дискредитират астрологическото знание, в резултат на което липсва обективно представяне на социалната роля на астрологията. Свидетели сме на безспирен поток от нападки от ценностен характер, които не доказват друго освен по-ниския статус на всички представители на полето на астрологията по отношение на научното знание. Този стремеж обаче се обяснява от желанието им да се разграничат от шарлатаните, които под маската на астролози забогатяват за сметка на репутацията на професионалните астролози.

Фактът, че астрологията е институционализирана в целия свят под формата на университетски дисциплини и различни асоциации и организации, говори, че доводите в подкрепа на тезата, че астрологията е мошеничество и лъжа, са по-скоро неоснователни и ценностно натоварени. Още повече, в Националната класификация на дейностите и длъжностите в Република България съществува професия астролог, както и гадател и окултист (Астролог – код 5151 8001)⁶. Дори има Проект за етичен кодекс на астролога⁷, както и статии със съвети относно това как да се предпазим от шарлатани, което веднага отправя към вътрешно полевите проблеми на астрологията.

Забавлението и личната полза, която произлиза от получаването на авторитетна информация за “себе си”, са неотменна обществена необходимост и са една от характеристиките на масовата публика. Ако те са правилно въплътени и използвани за целите на придобиване на надмощие между полетата, успехът е гарантиран. Но в тази борба властват правилата на комерсиализацията, която, доведена до крайност, може да има отрицателни последици върху развитието на всяко едно поле, както и до предефиниране на

---

⁵ вж. Астрологията – най-точната наука. www.astrohoroscope.info

⁶ вж. Национална класификация на дейностите и длъжностите в Република България 2005. www.mlsp.government.bg/class/store/docs/7_Spisak.xls

полетата. В резултат на това, днес астролозите държат да се разграничат от вестникарската масова астрология, защото тя може да носи печалба на популярната преса, но само до момента, в който публиката вече не изпитва нужда от индивидуални напътствия. Тогава поп астрологията няма да бъде на почит, с което застрашава придобитата вече популярност на цялото поле на астрологията. Затова вече наблюдаваме разделянето на астрологическото поле на професионална и масова (поп) астрология. Професионалните астролози твърдят, че данните, които се предоставят от ежедневните хороскопи, са недостатъчни, и че има още аспекти на човешката личност, определящи характера и действията, които не се изчерпват само със зодиакалния знак. Според тях масовата астрология е само 0,1% от обхвата на науката астрология⁸.

Тук изниква въпросът как едни толкова универсални хороскопи успяват да отговорят на нуждите на една крайно разнообразна публика. Също и дали са оправдани страховете на професионалните астролози да не бъдат бъркани със “списвачите” на хороскопите във вестниците и списанията, които не е задължително да са астролози. Не е тайна, че астрологията използва методи и техники с повече от 2000-годишна история, а обществото е търпяло множество промени през тези две хилядолетия. Още повече, съвременното общество се характеризира с висока степен на релативизъм и индивидуализъм. В такъв случай е логично универсални предписания да не бъдат така популярни, защото масовата култура вече е в друг етап според поддръжниците на тезата, че днес живеем в постмодерно общество. Въпреки това ставаме свидетели на нарастващ интерес към астрологията и всякакви духовни вярвания. Това явление се нарича десекуларизация и характера на астрологията прави възможно да я причислим към този процес.

Има различни отговори на тези въпроси, всеки един от които разкрива различен аспект от факторите, които благоприятстват развитието на астрологията. Първият от тях идва от полето на самата астрология и служи за легитимирането на хороскопите като авторитетни сред хората. За тази цел многогодишната история се изтъква като предимство дори пред науката, чиито парадигми и теории имат кратка валидност и бързо се сменят или опровергават. Астролозите използват идеологията, че фактът, че астрологията е жива от

---

⁷ вж. Етичен кодекс. www.bulastro.com

⁸ вж. Астрология. Същност и основни дисциплини. www.astrohoroscope.info

времето преди Христос, е доказателство за нейната обществено ползотворна функция, която винаги ще съществува. В съответствие с това “качество” астрологията се ръководи от закони, създадени още от първите “астролози” – жреците. Естествено, астрологията не е аисторична и търпи развитие и промени, но успешно успява да се наложи, използвайки нуждите на масовата публика. Това е възможно поради изтъкнатия основен постулат на астрологията – “Звездите дават, но човек разполага”⁹, което оставя място за изява на свободната воля на всеки индивид. По този начин човек получава еднакви съвети по различни въпроси и сам избира тяхното тълкуване. И е доволен от това, че получава значима информация за себе си – прогностична и превантивна в същото време. Няма научни доказателства за правотата на хороскопите, но е достатъчно човек да открива себе си в тях и те да отговарят на предварителните възгледи и очаквания на хората. Така хороскопите дават необходимата подкрепа в начинанията на хората, дават предвидимост и път в действията, които са жизненоважни в един усложнен свят, в който търсенето на ориентири и собствена личност представляват проблем. Според почитатели на астрологията тя “дава право на избор”, “дава удоволствие”, “източник е на себепознание, начин на живот, алтернатива”, “обяснява това, което се случва и защо то се случва” – това споделят различни хора във форум за астрология в отговор на въпроса “Какво ви дава астрологията?”¹⁰. В същото време според споменатото изследване на Gallup няма значима разлика във вярата в свръхестествени сили по възраст, пол, образование или местоживееене.

В научните среди това явление, което се характеризира със стремеж към потвърждаване и избирателно мислене, е известно като ефект на Форер. Той се отнася до човешката склонност серия от събития да се оценяват като много точни при положение, че те могат да се отнасят до голям брой хора¹¹. Това обяснение има социални измерения, защото е резултат от културно обусловени нужди. В този смисъл хороскопите задават ценностна рационалност в човешкото ежедневие за разлика от целерационалност в смисъла на Веберовите

---

⁹ вж. Астрология. bg.wikipedia.org

¹⁰ вж. Клуб Астрология: Преглед на тема: Какви цели си поставя Астрологията? и Какво ви дава?. www.clubastrology.net/phpBB2/viewtopic.php?p=2413

¹¹ Психологът Бертрам Форер стига до извода, че хората приемат неопределени и общи обяснения за лично валидни. Според последвали изследвания на ефекта на Форер, тези описания имат по-висока приемственост, ако са насочени “към теб” и ако са благоприятни.

типове социално действие¹². Ако мислим разпространението на хороскопите в термините на рационализирания свят, трябва да приемем това човешко действие за ирационално, с което рискуваме да отречем социалната обусловеност на начина на живот, мирогледа, вкусовете, търсенето на идентичност. Ценностно рационалното действие е “рационално действие, ориентирано към абсолютна ценност, което включва съзнателна вяра в абсолютната ценност сама за себе си и независимо от изгледите за външен успех”¹³; т.е. следвайки астрологическите предписания, хората не търсят директна парична облага, а по-скоро ориентация. Ценността, от която се ръководят, е да бъдат щастливи в личен и професионален план, което включва успех във всички социални сфери – същите сфери, които представляват различни секции на хороскопите във вестниците. Хороскопите задават мироглед и подреденост, тъй като хората имат нужда да класифицират живота и хората около себе си и от предвидимост, поне привидна. Дори тези класификации да са неточни или недостатъчни, те пак се приемат, защото предпазват от краен субективизъм и релативизъм и имат хомогенизираща функция.

А каквато и да е степента на индивидуализъм, в едно общество винаги има доминираща култура, която прави общия диалог възможен и този диалог е съзнателно или несъзнателно търсен от индивидите. В този смисъл, независимо от растящия брой на субкултурите и нарастването на индивидуалните изисквания, за които говори Алвин Тофлър в своята книга “Шок от бъдещето” (1992), хороскопите най-вероятно ще останат част и от постмодерното общество, защото са източник на себепознание и опора. Но тъй като е трудно в такова общество да говорим за масова култура, може би ще станем свидетели на хороскопи от нов тип – вероятно специализирани и, следователно, по-близки до професионалната астрология.

Днес в специализираните издания хороскопи не се публикуват. Те са отличителен белег на масовите медии, които не изискват специални знания от своите реципиенти и от елитарна гледна точка са по-посредствени. Научните списания или тези, предназначени за интелигенцията, се ръководят от научни критерии и едно публикуване на хороскопи или дори статии за тях излагат на

Неблагоприятните описания на личността се приемат по-лесно, ако са предложени от хора, чийто статус се приема за висок. skepdic.com/foreg.html

¹² вж. MAX WEBER: Basic Terms (The Fundamental Concepts of Sociology). www.sociosite.net

риск тяхната елитарност¹⁴. Но критериите за самоопределяне, предметите и заниманията, придаващи символен статус, не винаги могат да се извършват през настоящите критерии за научност, следователно не можем да твърдим, че с идването на постмодерно общество, вестникарската астрология ще изчезне. Напротив, даже в Англия обезпокоени интелектуалци се възмущават от появата на астрологически статии в сериозни медии като *The Independent*, *The Guardian*, *Sunday Times*¹⁵. Това може да е доказателство за промяната на тежестта на научния критерии, както и за променените социални изисквания – етап от засилването на индивидуалните изисквания и на представителите на елита, които, като се числят към привилегированата група, не престават да бъдат хора с лични нужди. Нямам намерение да изказвам хипотеза относно бъдещето на културния елит и неговия статус, но ако прогнозите на Тофлър за дестандартизацията се сбъднат и масовата култура изчезне, тогава със сигурност ще има предефиниране на елитите, защото те получават легитимация през разграничаването си от масата.

Но дали групите, притежаващи символна власт в едно общество, ще допуснат да я изгубят? След като притежават информация и средства за манипулация, те едва ли ще се оставят да бъдат лишени от привилегированата си обществена позиция. Веднъж разбрали, че масовата публика се интересува от хороскопите, публикувани в масмедиите, елитите могат да ръководят избирателно процеса на създаване на астрологически прогнози. За тази цел дори не е необходимо да се използват услугите на професионален астролог, защото, ако наистина е такъв, той е морално задължен да се ръководи от принципите на “науката” според Етичния кодекс и да не лъже. Следователно е подходящо да се избира такова съдържание на хороскопите, което да обслужва интересите на доминиращата култура над субкултурите, разбирани като под-култури. Процесът на манипулиране на реалността е и политически, и идеологически. Т.е. хороскопите са идеологически инструмент, който “замаскира една

---

¹³ пак там

¹⁴ Примери за издания, в които няма “колонка със зодии” са в. *Капитал*, сп. *Егоист*, сп. *Harry Weekend*, сп. *National Geographic*, сп. *PC mania*, радио *City*, *Discovery Channel* и др. Издания, които имат висок тираж и са предназначени за масова публика, винаги включват хороскопи. Такива са в. *24 часа*, в. *Труд*, сп. *Блясък*, сп. *Хай Клуб*, сп. *Cosmopolitan*, *btv* и др.

¹⁵ Вж. Article in World of Dawkins Web Site. www.simonyi.ox.ac.uk/dawkins/WorldOfDawkins-archive/Dawkins/Work/Articles/1995-12romance_in_stars.shtml

нетърпима действителност и води до отказ от политическа борба”¹⁶. Под претекста, че хороскопите са форма на развлечение, се постига ефект, който е свързан с налагане на статуквото и съществуващия ред. Това означава, че светът, в който хороскопите предлагат място за развитие на личността, е не някое ново пространство, лишено от проблеми и с отворени врати към щастие, а напротив, той е реалният свят без възможност за промяна. В зодиаците в популярната преса няма място за постигане на лични житейски “революции”, които ще направят съществуването по-добро, защото предлаганите пътища за избор произлизат от една вече проблемна реалност. Хороскопите са резултат от влиянието на определена култура, а за да могат да предложат по-различен и нов път, е необходимо да се откъснат от тази култура, което е на практика невъзможно. Затова е по-вероятно те да утвърждават съществуващата култура и ред като “обикновено огледало, чисто отражение на действителността”¹⁷.

Хороскопите затвърждават наложените норми, реалността, изчистена от екзотика, но под формата на шанс за промяна, като забавление. Така предложени, те обективират ежедневието и привидно смекчават социалния контрол, като създават впечатлението, че има място за бягство от него. Поп астрологията прави описание, а не предсказание на живота, но хороскопите се превръщат в предсказание по силата на презумпцията, че утрешния ден ще бъде същият като днешния.

Съвременният свят е отчужден и овеществен. И в него астрологията предлага начин за развлечение, което цели да омаловажи всички проблеми, свързани с това отчуждение. И в този смисъл тя “се нарежда сред полуотчуждаващите (или полуосвобождаващите) дейности, целещи да обективизират действителността, без обаче да стигнат до нейната мистификация”¹⁸. Това значи, че хороскопите успешно изпълняват своите развлекателна, личностно-формираща, идеологическа, политическа и социално репродуктивна функции. Следователно, от този анализ може да се каже, че широкото социално благоразположение на съвременната астрология е резултат от сблъсъка на конфигурация от взаимовръзки между различни полета, които

---

¹⁶ М. Дюфрен Съществува ли масово изкуство? В: *От оригинала до кича: социологически модели*. стр. 141-157, София, 2001

¹⁷ Р. Барт, Астрология. В: *Митологии*, стр. 256-258, София, 2004

произвеждат нови реалности, а те своя страна задават нови правила, но и които тепърва ще се предефинират, поради същите тези създадени реалности.

Все пак не можем да твърдим, че масовата публика е пасивен наблюдател и възприемател на наложени от елита модели на действие в резултат на заговор срещу “масите”. Ако тя има обективно присъствие в социалното пространство, а не е само абстрактен конструкт за легитимация на елитите, то тогава ,по силата на обратните взаимовръзки със своето съществуване, и тя произвежда определена действителност. В този смисъл тя може да избира и да налага продукти, които не са били плод на съзнателен опит за манипулация от страна на елита. И точно поради масовия си характер да ги направи социално значими. Това е довело до първоначалното разпространение на вестникарската астрология. Друг е въпросът дали елитите могат впоследствие да се възползват от всяка създадена ситуация.

Настоящият анализ заема интердисциплинарно място между две различни социологически сфери – на астрологията и на масмедиите. Това позволява да се приложи формулата на Харолд Ласуел: “Кой казва, какво, на кого и с какви последици?”¹⁹ към астрологическа проблематика. В резултат на това бяха разгледани различни аспекти на полето на съвременната астрология в контекста на средствата за масова комуникация с цел да се създаде многопластов анализ на явлението поп астрология. Като принадлежащо към определена исторична култура, масовата астрология има ценностен характер и, освен че е резултат от наложени културни модели, става източник на нови такива, като съответно предефинира цялото поле на астрологията, на масмедиите и в следствие самата социалната реалност. По силата на обратните взаимодействия или така наречения “ефект на бумеранга”²⁰ често ставаме свидетели на непредвидени последици от различни социални действия, които на практика са непредвидими. Прогнози могат да се правят на базата на минал опит и евентуални тенденции, но само бъдещето ще покаже как точно ще се предефинира полето на астрологията, какъв ще е нейният социален смисъл и по какъв начин тя ще отразява или дефинира човешката култура.

---

¹⁸ пак там

¹⁹ Е. Морен Масовата култура, в: *От оригинала до кича: социологически модели*, стр. 165-174, София, 2001

²⁰ Едно социално явление може да има противоположен на първоначално замисления ефект. пак там

Библиография:

1. Бурдийо, П. (1993). Казани неща, София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски”
2. Барт, Р. (2004). Митологии, София: ИК “Колибри”
3. От оригинала до кича: социологически модели (Ч. II). (2001). Антология. състав. И. Стефанов, А. Янева, София: Аскони-издат
4. Тофлър, А. (1992). Шок от бъдещето, София: Народна култура
5. Антиохов, М. Златният телец, сп. “Егоист”, 2002, бр. 1
6. Електронна енциклопедия (електронен ресурс). 2006. bg.wikipedia.org
7. Списък на длъжностите от Национална класификация на професиите и длъжностите, 2005 г. (електронен ресурс). 2005. www.mlsp.government.bg/class/store/docs/7_SpIsak.xls
8. История на астрологията (електронен ресурс). 2006. www.astrohoroscope.info
9. Клуб Астрология: Преглед на тема: Какви цели си поставя Астрологията? и Какво ви дава? (електронен ресурс). 2004 www.clubastrology.net/phpBB2/viewtopic.php?p=2413
10. Българска астрологична асоциация (електронен ресурс). 2006. www.bulastro.com
11. Weber. М. (1968). Economy and Society, Basic Terms (The Fundamental Concepts of Sociology) (електронен ресурс). 2005. www.sociosite.net
12. The Gallup Organization (електронен ресурс). 2006. www.gallup.com
13. Forer effect (електронен ресурс) 2005. skepdic.com/forer.html
14. The Real Romance in the Stars by Richard Dawkins (електронен ресурс) 2005. www.simonyi.ox.ac.uk/dawkins/WorldOfDawkins-archive/Dawkins/Work/Articles/1995-12romance_in_stars.shtml